

NISU NAIVNI NITI NEINFORMIRANI

Kad nemaju ništa drugo, mladi biraju populiste i snažne ličnosti. Nije sjajno

Razgovor
ANA DASOVIĆ

Političari su korumpirani, lopovi, a politika im se gadi. To je stav mladih o najvećim političkim strankama. Tko se tu treba zamisliti?

Napomena:
Izrazi na ovom Obrascu koji imaju rodno značenje odnose se jednako na mušku i ženski rod bez obzira u kojem su navedeni.

Izlaze li mladi na izbore te mijenjaju li njihove odluke izborne rezultate? Kako uopće mladi glasači, oni od 18 do 29 godina, gledaju na ponuđene političke opcije, njihove programe, te jesu li birači tih dobnih skupina skloniji populističkim opcijama? Iako se može činiti da su mladi nezainteresirani te zaista skloniji radikalnijim opcijama, važno je takve utiske potvrditi, ili ne, realnim podacima.

Nažalost, Državno izborno povjerenstvo ne provodi analize prema dobnim skupinama birača, pa se zasada možemo osloniti tek na istraživanja agencije poput Ipsos Puls, koji je i za upravo završene lokalne, te prije šest mjeseci održane predsjedničke izbore, napravio djelomičnu analizu glasača prema dobnim skupinama. Ispostavilo se tako, primjerice, da je u prvom krugu predsjedničkih izbora za Miroslava Škoru glasao svaki treći birač u dobi od 18 do 29 godina, dok je njih 51 posto u drugom krugu glasalo za Kolindu Grabar Kitarović.

Prema analizi lokalnih izbora za Novu TV, u drugom krugu, u Zagrebu, primjerice, opet je više glasača te dobne skupine biralo Škoru. Tomislav Tomašević je ipak premoćno pobijedio, što upućuje na to da je dobar dio mladih glasača odabrao upravo njega za novog zagrebačkoga gradonačelnika. U Splitu je u drugom krugu veću potporu mladih imao HDZ-ov kandidat Vice Mihanović od pobjednika Ivica Puljka. Prema analizama u Rijeci i Osijeku, mladi su dali veću potporu kandidatima Domo-vinskog mosta i HDZ-a.

Može li se to nazvati svojevrsnim otklonom mladih "udesno", dijele li se uopće mladi u Hrvatskoj po tim "lijevim" i "desnim" osnovama i što je uopće razlog zbog kojeg se birači odlučuju za populističke opcije poput Živog zida ili Škorine liste, koje ispod vrlo glasne, agresivne, pa čak i kampanje ispunjene dezinformacijama uglavnom ne nude konkretna rješenja za probleme samih

birača? O svemu ovome razgovarali smo s dr. sc. **Renatom Franc** s Instituta za društvena istraživanja "Ivo Pilar" koja je s kolegama, dr. sc. Markom Mustapićem i dr. sc. Benjaminom Perasovićem, između ostalih istraživanja, sudjelovala i u europskom projektu MYPLACE, koji se bavio upravo građanskim i političkim sudjelovanjem mladih u Europskoj uniji.

- I u anketnim istraživanjima u 14 zemalja pokazalo se da su naši mladi izrazili najmanje povjerenja u političke institucije i baš na tvrdnjama na kojima se mjerio stav prema političarima, poput 'političari su zainteresirani za mlade ljude poput mene ili se brinu samo o svojim interesima', naši mladi su imali najnegativnije stavove od 14 zemalja. To upućuje na izrazito nezadovoljstvo mladih. Naravno, treba naglasiti da su i odrasli nezadovoljni. Podaci iz posljednjeg kruga Europskog društvenog istraživanja u zemljama EU iz 2019. pokazuju da je najizraženija percepcija nepravde u našoj zemlji. To veliko nezadovoljstvo se ovaj put materijaliziralo i u izbornim odlukama na ovim lokalnim izborima - kaže psihologinja, koja vrlo jasno otklanja uvriježeni stav da su mladi skloni populističkim opcijama poput Škore ili Živog zida zbog neznanja ili nedostatka građanskog odgoja.

- U svome pitanju implicirate da su mladi zbog tog svog nezadovoljstva skloni populističkim opcijama, ako te opcije definiramo kao one koje pojednostavljaju društvenu stvarnost te svode sve na razliku između mi i oni. Iako neki podaci govore tome u prilog, nažalost, nemamo pravih službenih podataka koji bi upućivali na to kolika je prije svega izlaznost među mladima u odnosu na starije te kakve su im preferencije. Na osnovu onoga što znamo od ranije, rekla bih da odbojnost mladih prema politici povećava njihovu sklonost ponajprije prema novim licima i novim opcijama. Ako su te nove opcije sve populističke, onda će se to izraziti dijelom i u podršci tim populističkim opcijama ili kako ih već nazovemo. No mislim da to nije ključno i da to ne treba tumačiti kao pokazatelj isključive sklonosti mladih prema populizmu, nego prvenstveno sklonost mladih prema nečemu što zastupa promjene - kaže dr. Franc.

Ona vjeruje da je, primjerice, u Zagrebu dobar dio mladih odabrao opciju Možemo!, koja se ne može nazvati populističkom. Radi se, tumači, o ponudi i potražnji, pri čemu potražnju definira veliko nezadovoljstvo. Ponuda?

- Ovisi što se nudi. Ili nam se nude jedne te iste stranke, što će rezultirati neizlaskom na izbore, ili nam se nudi nešto novo, što nam se može činiti da će biti

dobro, kao što je dio mladih privukao Živi zid, ali onda se to nije pokazalo kao nešto dugoročno, što može imati kontinuitet, ili se nudi nešto novo, što ćemo opet vidjeti kako će proći - kaže dr. Franc i ističe:

- No ključno je da imamo nova lica i nove opcije te da to može privući mlade, upravo zbog izrazitog nepovjerenja i nezadovoljstva postojećim. Naši mladi su u istraživanjima političare u velikoj mjeri nazivali korumpiranim, dosadnim, lopovima... Posebno je zanimljivo vidjeti kako mladi razumiju politiku kod nas, u odnosu, primjerice, na Dance ili mlade općenito u skandinavskim zemljama. Njima je politika nešto normalno što ljudi rade kao svoj posao za opće dobro i političke stranke se, naravno, ne slažu, ali tu su da se dogovore. Za razliku od toga, naši mladi, koji, moram upotrijebiti grube riječi, iskazuju gađenje prema politici, što se manifestira i u njihovim odgovorima kad ih se pita koliko ste zainteresirani za politiku, pa se dobije jako nizak interes. Treba razbiti i uvriježene stavove o podjeli na lijevo i desno.

- To lijevo-desno nema ono značenje koje mu se pridaje u nekoj teoriji, jer kao što znamo, uz odnos prema jednakosti grupa, ravnopravnosti i slično, lijevo-desno kao politička orijentacija podrazumijeva i ekonomsko opredjeljenje. Kod nas, bez obzira na to radi li se o mladima ili starijima, što se tiče ekonomske orijentacije, tu nema neke bitne razlike. Sve se svodi na razlike u religioznosti i odnos prema različitim društvenim grupama, koliko smo im spremni dati prava, smatramo li da su potpuno ravnopravne. Nekim dijelom možda neka nacionalna privrženost, ali puno manje od religioznosti i privrženosti određenim grupama. Ekonomski stavovi nemaju nikakve veze. Pritom, političko znanje, u smislu činjeničnih znanja, nema veze s orijentacijom. Ono što mlade zanima su konkretne stvari. Njih ne zanimaju ni ustaše ni partizani, jer nemaju o tome dovoljno znanja, što se vidi iz raznih istraživanja. Njih više zanima hoće li moći doći do stana, odvojiti se od roditelja kad završe srednju školu ili fakultet, hoće li se moći zaposliti na temelju svojih kvalifikacija. Ako se pojavi opcija za koju se čini da to može riješiti, dat će joj šansu - napominje dr. Franc. S druge strane, kaže, nedavno istraživanje Instituta za društvena istraživanja pokazalo je da raste zastupljenost mladih u strankama, dakle dio mladih potpao je i pod atmosferu klijentelizma u društvu, pa u tome vide neki način za probitak. No većina ipak politiku vidi kao nešto odbojno, s čime ne žele imati nikakve veze.

I tu ne treba biti stručnjak da se zaključi tko snosi najveću odgovornost za to. Na pitanje gdje naše najveće političke opcije,

ih zemalja. U anketama doslovce izražavaju gađenje i nizak interes prema politici

HDZ i SDP, griješe kad su u pitanju mladi, dr. Franc je jasna.

- Bez obzira o kojoj je političkoj glavnoj opciji riječ, oni prigodno i u nekim dokumentima misle na mlade i naglašavaju važnost mladih. No u smislu nekih konkretnih mjera iz stvarnog života, po čemu mi vidimo da je pojedinoj političkoj stranci stalo do mladih? Tu nema nikakve pomoći dok političari svojim ponašanjem i konkretnim mjerama ne pokažu da su i svjesni potreba mladih i izvora njihova nezadovoljstva te da to pokušavaju riješiti. I, naravno, da budu iskreni u tome.

- Ono što je specifično kod nas i što još nije zaživjelo u Hrvatskoj je da se mlade premalo uvažava i mladi su svjesni da se njih premalo pita. To je sad već primjetno i kod male djece u osnovnoj školi, da su svjesni da postoje vijeća učenika i slično, ali da se to više shvaća formalno i mladi ne mogu djelovati na to što će se dogoditi u samoj školi. Mladi su toga svjesni i to ih smeta, bez obzira na to što postoje obaveze da se što više uključe - upozorava dr. Franc ističući kako tu ni građanski odgoj ne može mnogo promijeniti.

Na naše inzistiranje da je upravo nedostatak građanskog odgoja i obrazovanja u školskoj vertikali odgovoran za relativno nisku političku pismenost među mladima, ona argumentira:

- Naša istraživanja, intervjui koje smo radili među mladima, suđeci prema onome što zamjeraju političarima, upućuju na to da mladi imaju uvid i da razumiju kakva bi politika trebala biti. Po nekim idealima politike ne bih rekla da su mladi neosvijesteni ili da se radi o totalnom neznanju. Ima neznanja, ali što se tiče konkretnih činjenica od COVID-a pa do razumijevanja strana u II. svjetskom ratu, ili uz Domo-vinski rat, ili tko je trenutačno predsjednik ovog ili onog. Ali u smislu poznavanja kako bi stvari u društvu trebale funkcionirati, tu ne možemo govoriti o neznanju. I upravo iz tog nesklada kako mladi razumiju kakvi bi politika i društvo trebali biti i onoga kako jest proizlazi to njihovo veliko nezadovoljstvo. Svi ti problemi istovremeno muče i odrasle, koji će pokazati i veći stupanj radikalizacije ili otklona prema populizmu nego mladi.

A što se samoga građanskog odgoja tiče, koliko god da je bitan u smislu nekih činjeničnih znanja i u smislu vrijednosti i odgoja, naša sugovornica smatra da ipak nije svemoguć.

- Puno ovisi i o konkretnoj osobi koja tu predaje, a s druge strane, što vrijedi građanski odgoj ako mladi ni na razini svoga razreda ne mogu sudjelovati i nešto promijeniti te da se njih nešto pita. A da ne govorimo kako vide primjere da se ravnatelji i ravnateljice škola biraju po

Mislim da se malo preuveličava utjecaj građanskog odgoja. To ovisi o osobi koja ga predaje, ali i činjenici da se loše pojave ne mijenjaju ako ih razumiju

dr. sc. Renata Franc s Instituta Jug Pilar provodi brojna istraživanja među mladima

Politički izbor ovisi o ponudi i potražnji. Potražnju definira nezadovoljstvo. Ponuda? Ako je na stolu samo populizam, uzet će ga s nadom u promjene

stranačkom ključu, odnosno da se bira ljude bez potrebnih kompetencija. Građanski odgoj može utjecati na to da mladi lakše uoče političke fenomene i da prema tome budu kritični, ali bitno je kako percipiramo koliko mi možemo nešto napraviti. S jedne strane je važno koliko mi imamo znanja i vještina, a s druge strane, hoće li bilo koji oblik političkog djelovanja, primjerice peticija, prosvjed, uopće imati utjecaja. Kod nas to često nema efekta - kaže ona. Zanimljivo je pritom, da mladi u Hrvatskoj upravo izlazak na izbore percipiraju kao najefikasniji način sudjelovanja u političkom životu. Posvemašnja nezainteresiranost mladih za politiku, smatraju istraživači s Pilara, također je vrlo jasna politička poruka. Istovremeno, istraživanja među mladima ukazuju na još jednu zanimljivu pojavnost: Zamjetan udio mladih u Hrvatskoj sklon je snažnim vođama. To također sigurno ima utjecaja na njihove političke izbore, a proizlazi, također, iz njihova nezadovoljstva s političarima na sceni. No razumiju li naši mladi sukus politike kao javnog servisa?

Razmišljanja i stavove mladih uvijek je važno uspoređivati, ističe dr. Franc. U našem slučaju, naravno, na europskoj razini. I u tom smislu ne može se govoriti o nekakvoj radikalizaciji stavova, a posebice ne o podjeli na "lijevo" i "desno" među mladima. Mladi političke opcije i ljude percipiraju kroz ono što im oni nude, od toga hoće li moći dobiti primjereni posao do kvalitetnog stambenog pitanja. Ekscesi poput mladića koji je zapucao na Bansko dvore, a potom sebi oduzeo život nikako nisu odraz šireg razmišljanja među mladima. Na njihova razmišljanja o politici čak toliko ne utječu ni novi mediji, koliko god da se čini da era trumpizma i bombardiranja "fake newsom" ostavlja veći utjecaj na njih. Naime, anketna istraživanja pokazuju kako dobar dio informacija o političkim aktualijama i mladi, poput svojih roditelja, dobivaju putem televizije, koliko god se taj medij čini zastarjelim.

- Nisu mladi naivni i neinformirani, nego su praktični, ovisi o tome što se nudi, nudi li im se nešto što oni doživljavaju kao novo i da nije dio standardne politike te da procjenjuju da to ima šanse - zaključuje dr. Renata Franc.

I upravo je tu odgovor na pitanje mijenjaju li mladi izborne odluke? Mijenjaju, sigurno. Jer nisu oni ti koji ne razumiju sukus politike, nego to ne razumiju oni koji politiku predstavljaju. Dok god će se svima nama, pa i mladima, namećati lica i programi koji se temelje tek na shvaćanju politike kao alata za privatne interese, izborni rezultati neće biti "kolosalne pobjede", nego otvorene pljuske političkim elitama.